

بسمه تعالی

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
معاونت تحقیقات و فناوری

مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت

برنامه استراتژیک

۱۳۹۴

<http://sdh.sbmu.ac.ir>

مقدمه

تعیین کننده های اجتماعی سلامت و عوامل رفتاری مرتبط با آنها نقش بسیار بیشتری از عوامل بیولوژیک در سلامت و تندرستی انسان دارند، ولی به علت اینکه اکثر این عوامل درک نشده و به تقاضا تبدیل نمی شود مورد غفلت قرار گرفته اند.

تعیین کننده های اجتماعی سلامت شامل فقر، تبعیض، جنس، نژاد، قومیت، زبان، اقلیت، محل سکونت، مهاجرت، تحصیلات و سواد بهداشتی، طبقه اجتماعی، مذهب، اشتغال، درآمد، فعالیت اجتماعی، استرس، اعتیاد، غذا، دسترسی و استفاده از خدمات بهداشتی اولیه، شهرنشینی، حاشیه نشینی، خشونت، جهانی سازی، مراقبت از سلامت خود، حمایت های اجتماعی و سبک زندگی می باشد. با توجه به این لیست متوجه می شویم که به علت تنوع، وسعت نیاز به سرمایه گذاری و زیر ساخت دولت ها بیشترین مسئولیت را در اجرای مداخلات کارآمد را به عهده دارند. ولی در فقدان آگاهی و تقاضا از سوی مردم توجه دولت ها به مسائل روزه مره و زود بازده جلب می شود. بنابراین افزایش آگاهی مردم موجب تقاضای آنها در جهت اصلاح وضعیت تعیین کننده های اجتماعی می شود. رسالت مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت توجه به این عوامل تعیین کننده و نیازهای اساسی است، تا با انجام تحقیقات در عرصه جامعه و با مشارکت جامعه و تولید دانش مورد نیاز در حفظ و ارتقاء سلامت عمومی جامعه مشارکت نماید. در این راستا این مرکز اقدام به راه اندازی ۱۲ پایگاه تحقیقاتی در تهران نموده است تا با داشتن یک جامعه تعریف شده معرف در جهت رسالت خود حرکت نماید.

برنامه راهبردی مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت دارای قسمت های زیر می باشد:

۱. معرفی مرکز
۲. ماموریت
۳. چشم انداز
۴. ارزش ها
۵. حوزه های فعالیت
۶. نهادها
۷. تحلیل وضعیت مرکز
۸. اهداف
۹. راهبردها
۱۰. اقدامات
۱۱. پایش برنامه

تاریخچه

نخستین گام‌ها برای تاسیس مرکز با نام مرکز تحقیقات پزشکی اجتماعی و طب پیشگیری در سال ۱۳۸۱ آغاز و مدارک و مستندات در ۳۰ دی ماه ۱۳۸۳ بعد از موافقت شورای دانشگاه به معاونت پژوهشی وزارت متبوع ارسال شد. در آن زمان به علت تقارن با آغاز یک برنامه مداخله‌ای، معاون محترم پژوهشی وقت (جناب آقای دکتر حسین ملک افضلی) پیشنهاد فرمودند که نام مرکز به مرکز تحقیقات توسعه اجتماعی و ارتقاء سلامت تغییر یابد. ولی به علت یک اتفاق غیر قابل پیش بینی در جریان رایزینی‌ها در فصل بودجه بطور اشتباهی به نام مرکز بودجه تصویب شد. این موضوع موجب شد که مسئولین ارشد وقت دانشگاه برای برخورداری از بودجه مصوب با اعضای دیگری اقدام به راه اندازی مرکز تحقیقات با نام پیشنهادی نمایند. در ادامه چون اعضای هیات علمی آن مرکز ابداعی و ابن الوقت واجد شرایط نبودند، مرکز به تصویب نرسیده و اطاق اختصاص داده شده در معاونت نیز بعد از حدود سه سال بسته و موضوع خاتمه یافت. فقط این جریان‌ها موجب به تاخیر افتادن تاسیس مرکز ما شد. چندی بعد با پیگیری‌های مجدد تاسیس مرکز منوط به داشتن Population Lab (PL) شد. این موضوع نیاز به همکاری معاونت امور بهداشتی داشت. تلقی معاون وقت از آن برنامه با اهداف هیات موسس مرکز تحقیقات همسو نبود. ایشان آن اقدام را یک وظیفه در حوزه معاونت بهداشتی می دانستند و انتظار داشتند که ما زیر نظر ایشان فقط کارش را انجام بدهیم. فعالیت‌های دو ساله تحت این نام نیز پس از صرف وقت و هزینه فراوان بصورت ناتمام رها شد. با تغییر معاونت بهداشتی و معاون شدن جناب آقای دکتر احمدرضا فرسار (یکی از اعضای موسس) و اتفاق انحلال دانشگاه علوم پزشکی ایران و توسعه حوزه جغرافیایی معاونت دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی به غرب تهران امکان راه اندازی PL فراهم شد. هیئت موسس نسبت به پیگیری مجدد راه اندازی مرکز تحقیقات در سال ۱۳۹۰ اقدام نمودند. این بار نیز وجود یک مصوبه مبنی بر اینکه هر دانشگاهی ملزم به داشتن یک مرکز تحقیقات با موضوع عوامل اجتماعی موثر بر سلامت شده بود، مرکز با این نام تصویب و در نهایت در جلسه ۲۱۶ تاریخ ۲۳ خرداد ۱۳۹۱ بعد از ۱۰ سال تلاش و پیگیری با تاسیس مرکز توسط شورای گسترش دانشگاه‌های علوم پزشکی موافقت اصولی بعمل آمد.

این تولد نابهنگام به بهانه سیاست انقباضی بودجه و شاید هم غیر بالینی بودن مورد بی مهری قرار گرفت. بطوریکه ابتدایی ترین حقوق یک مرکز شامل فضای فیزیکی تعهد شده در دانشکده پزشکی، بودجه معمول راه اندازی و حداقل سه نفر نیروی انسانی نیز از آن دریغ شد. ناگزیر این مرکز با چند ماه تاخیر در اواخر ۱۳۹۱ با حمایت معاونت امور بهداشتی دانشگاه تاسیس و همچنان از حمایت آن معاونت برخوردار است. هر چند با تغییر معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه حمایت‌ها هر چند با تاخیر به روال عادی برگشته است ولی جبران مافات نشده و موضوع نیروی انسانی هنوز هم حل نشده است.

مأموریت (Mission)

تعهد ما تأمین، حفظ و ارتقاء سطح سلامت جامعه و کاهش بی‌عدالتی در سلامت از طریق انجام تحقیقات در زمینه عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، تحقیقات مبتنی بر جمعیت، مشارکت جامعه، آموزش و توانمندسازی جامعه و پژوهشگران می‌باشد.

چشم انداز (Vision)

این مرکز قصد دارد با انجام پژوهش‌های کاربردی و انتشار آن در حیطه عوامل اجتماعی موثر بر سلامت و با تاکید بر اصل عدالت در سلامت و کرامت انسانی در راستای تأمین، حفظ و ارتقاء سطح سلامت جامعه نقش موثری را ایفا نموده و در طی ۵ سال آینده به یکی از مراکز تحقیقاتی برتر کشور تبدیل شود.

ارزش‌ها (Values)

ارزش‌های حاکم شامل پاسداری از این مرکز اصول و ارزش‌های انسانی اسلامی، اخلاق حرفه‌ای، حفظ و احترام به کرامت انسانی، ارتقاء روحیه مشارکت و همکاری جمعی و تعهد، تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد، شایسته‌سالاری و حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر جامعه با رویکرد عدالت اجتماعی در سلامت و کاهش نابرابری‌ها در سلامت می‌باشد.

اولویت‌های پژوهشی

۱. سبک زندگی سالم (فعالیت بدنی، تغذیه، استرس، دخانیات)
۲. پیشگیری از بیماریها و ارتقاء کمی و کیفی سلامت
۳. سوء مصرف مواد، داروها، روانگردان‌ها، دخانیات
۴. عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت (فقر، تبعیض، جنس، نژاد، قومیت، زبان، اقلیت، محل سکونت، مهاجرت، تحصیلات و سواد بهداشتی، طبقه اجتماعی، مذهب، اشتغال، درآمد، فعالیت اجتماعی، استرس، اعتیاد، غذا، دسترسی و استفاده از خدمات بهداشتی اولیه، شهرنشینی، حاشیه نشینی، خشونت، جهانی سازی، مراقبت از سلامت خود و حمایت‌های اجتماعی می‌باشد)
۵. درک، شناخت، آگاهی، نگرش و عملکرد مردم نسبت به بیماریها و عوامل خطر سلامت
۶. عوامل خطر سلامت، ناهنجاریها، آسیب‌ها، بیماریها
۷. کیفیت زندگی بیماران و اعضای خانواده در بیماری‌های مزمن و سرطان‌ها
۸. تشخیص زودرس، غربالگری و پیشگیری از بیماری‌های مزمن و سرطان‌ها

۹. توانبخشی، طب سنتی و جایگزین در بیماری های مزمن، حوادث و سرطان ها
۱۰. نظام سلامت (مدیریت، اولویت ها و ارزشیابی حیطه های آموزشی، بهداشتی درمانی)
۱۱. خدمات بهداشتی درمانی (ارائه، استفاده، کارائی، رضایت، جنبه های اقتصادی اجتماعی)
۱۲. الویت های پژوهشی، توسعه و توانمند سازی پژوهش های مبتنی بر جامعه
۱۳. همکاری های بین بخشی، مشارکت های مردمی،
۱۴. تعیین نیازهای سلامت، سلامت اجتماعی، حمایت اجتماعی، نشاط اجتماعی و انزوای اجتماعی
۱۵. توانمندسازی مردم برای حفظ و ارتقاء سطح سلامت
۱۶. حقوق، رضایت و ایمنی مشتریان
۱۷. بار بیماری ها و نظام مراقبت از بیماریها و شاخص های سلامت و بیماری
۱۸. آموزش جامعه، افراد در معرض خطر و بیماران
۱۹. سلامت مادران (جمعیت، فاصله گذاری مناسب بین تولدها، سقط و حاملگی ناخواسته)،
۲۰. سلامت کودکان و شیر مادر

تحلیل وضعیت سازمان

نقاط قوت (Strengths)

- S1: وجود پایگاه های تحقیقاتی تابعه مرکز
- S2: گستره وسیع جمعیت تحت پوشش
- S3: حمایت معاونت بهداشتی دانشگاه و مراکز بهداشت شهر تهران
- S4: همبستگی با گروه های پزشکی اجتماعی و بهداشت خانواده
- S5: امکان مشارکت دانشجویان پزشکی و دستیاران پزشکی اجتماعی
- S6: وجود مجله انگلیسی با نام Social Determinants of Health
- S7: وجود مجله فارسی با نام سلامت اجتماعی
- S8: وجود سازوکار مناسب تفویض اختیار برای تصویب طرح ها
- S9: وجود حمایت مالی قانونمند از انتشار مجلات و پرداخت پاداش مقالات
- S10: وجود وب سایت های فعال مرکز، مجله فارسی و انگلیسی
- S11: امکان همکاری و انجام پروژه های تحقیقاتی با سازمان های ملی و بین المللی
- S12: امکان استفاده از مشارکت های سایر مراکز تحقیقاتی داخل و خارج دانشگاه

نقاط ضعف (Weaknesses)

- W1: نداشتن عضو هیئت علمی پژوهشی تمام وقت و ثابت در مرکز
- W2: کمبود نیروی انسانی پژوهشگر و امور اجرایی مرکز
- W3: کمبود بودجه اختصاص یافته
- W4: بوروکراسی سنگین در جذب منابع خارج از مرکز و خارج از دانشگاه
- W5: مکان فیزیکی خارج از دانشکده و محرومیت از امکانات مشترک دانشکده (اینترنت، سالن اجتماعات، امکان تکثیر و ..)
- W6: عدم توجه لازم به مرکز از سوی مسئولین به علت قرار گیری در بین پژوهشکده ها و مراکز تحقیقات بالینی قوی و قرار گیری در حاشیه
- W7: درک ناکافی بیشتر مسئولین تصمیم گیر بالینی از اهمیت و نقش عوامل اجتماعی بر سلامت
- W8: فقدان حامیان مالی بخش خصوصی در مقایسه با حوزه های دیگر به علت نداشتن سود مالی برای آنها

فرصت ها (Opportunities)

- O1: حمایت کلامی وزارت متبوع به موضوع عوامل اجتماعی موثر بر سلامت
- O2: وجود فرصت های آموزشی و پژوهشی در برنامه آموزش پزشکی اختصاصی دانشگاه با رویکرد سلامت محور و امکان مشارکت در پژوهش های مبتنی بر جامعه
- O3: گستردگی و تنوع دانشکده ها، دانشجویان رشته های مختلف و مراکز تحقیقاتی در دانشگاه و امکان پژوهش های مشارکتی
- O4: گستردگی و تنوع وضعیت های اجتماعی اقتصادی جمعیت تحت پوشش دانشگاه
- O5: وجود مراکز بهداشتی درمانی در اختیار
- O6: توانمندی اعضای مرکز در جذب پروژه های ملی و بین المللی
- O7: وجود کلینیک های پیشگیری و ارتقاء سلامت وابسته به گروه پزشکی اجتماعی

تهدیدها (Threats)

- T1: ضعف آگاهی و دانش سیاست گزاران و مدیران کشور نسبت به مسائل اجتماعی موثر بر سلامت
- T2: عدم قرار گرفتن موضوع عوامل اجتماعی موثر بر سلامت به عنوان یک اولویت در سازمان ها و وزارت خانه های کلیدی در کشور

T3: عدم وجود اعتقاد و نگرش مناسب به تحقیق در برخی پژوهشگران و دانشجویان پزشکی و تحصیلات تکمیلی

T4: وجود تعدد مراکز تصمیم‌گیری در حوزه عوامل اجتماعی موثر بر سلامت

T5: تاثیرگذاری مداخلات در حوزه عوامل اجتماعی موثر بر سلامت در یک بازه زمانی طولانی

اهداف (Goals)

- ۱) تعیین اولویت‌های تحقیقاتی در زمینه عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت در حوزه تحت پوشش دانشگاه
- ۲) اطلاع رسانی در ارتباط با فعالیتهای مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت به جامعه دانشگاهی
- ۳) ترغیب پژوهشگران و دستیاران به انجام تحقیق در زمینه عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت
- ۴) ارتقاء کمی و کیفی تحقیق در زمینه عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت
- ۵) طراحی جدید سایت مرکز و سعی در به روز بودن مطالب
- ۶) شناسایی ذینفعان در حوزه عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت
- ۷) افزایش سطح آگاهی ذینفعان در مورد عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت
- ۸) ترغیب ذینفعان درون و برون سازمانی در حمایت از انجام پژوهش در زمینه عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت
- ۹) ترغیب ذینفعان به در نظر گرفتن عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت در تصمیم‌گیری‌های سازمانی
- ۱۰) افزایش سطح آگاهی جامعه در مورد عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت
- ۱۱) شناسایی گروه‌های هدف در اولویت جهت آموزش عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت
- ۱۲) شناسایی اولویت‌های آموزشی در زمینه عوامل اجتماعی تعیین کننده سلامت مبتنی بر جمعیت هدف
- ۱۳) برنامه ریزی آموزشی و اجرا برای گروه‌های هدف (تعیین محتوا، طراحی و اجرا، ارزشیابی)

راهبردها (Strategies)

۱. فراهم نمودن شرایط مناسب برای اجرای برنامه‌ها
- ۱.۱. جذب نیروی انسانی پژوهشگر
- ۱.۲. جذب نیرو انسانی به عنوان کارشناس امور اداری
- ۱.۳. همکاری با سازمان‌های مرتبط با حوزه سلامت مرتبط با فعالیتهای مرکز

- ۱.۴. افزایش همکاری با دانشجویان و دستیاران
- ۱.۵. فراهم نمودن تجهیزات و امکانات متناسب با فعالیت‌های مرکز
۲. جلب مشارکت حوزه‌های مختلف و پژوهشگران
- ۲.۱. برگزاری مرتب جلسات داخلی مرکز و هم‌اندیشی در زمینه تدوین سیاست‌های آموزشی و پژوهشی مرکز
- ۲.۲. تعیین اولویت‌های پژوهشی سالیانه مرکز با توجه به اولویت‌ها و برنامه‌های کشوری و سایر نهادها و سازمان‌ها
- ۲.۳. مشاوره دانشجویان تحصیلات تکمیلی در خصوص انجام پایان‌نامه در مرکز با توجه به حیطه‌های مرکز و استفاده از افیلیشن مرکز در مقالات
- ۲.۴. آموزش پژوهشگران سازمان‌های ذینفع در خصوص انجام پایان‌نامه در مرکز با توجه به حیطه‌های مرکز و استفاده از افیلیشن مرکز در مقالات
- ۲.۵. ارزیابی دوره‌ای عملکرد اعضاء و پژوهشگران بر اساس چارچوب مشخص و ارائه بازخورد به آن‌ها
۳. تعامل بیشتر مدیران مرکز با سیاستگذاران و آشنایی آن‌ها با خدمات مرکز
- ۳.۱. برقراری ارتباط موثر با افراد و سازمان‌های کلیدی در استان و کشور
- ۳.۲. ایجاد تفاهم‌نامه با سازمان‌های مختلف در ابعاد مختلف مشاوره، پژوهش و تحقیق و سایر خدمات مرکز
۴. بهبود و ارتقاء آموزش
- ۴.۱. تعیین اولویت‌های آموزشی مرکز
- ۴.۲. توانمندسازی اعضا و پژوهشگران مرکز
- ۴.۳. توانمندسازی اعضا و پژوهشگران و اعضای هیئت علمی خارج از مرکز
- ۴.۴. برگزاری کارگاه‌های آموزشی در سطوح مختلف دانشگاهی، استانی، کشوری و بین‌المللی برای سازمان‌های مختلف
- ۴.۵. اعلام آمادگی جهت همکاری در برگزاری کارگاه‌های مختلف بین‌المللی
- ۴.۶. بروز رسانی سایت مرکز در فواصل زمانی معین
۵. افزایش جذب و بهبود منابع مالی مرکز
- ۵.۱. شناسایی سازمان‌ها و نهادهای داخل استانی، کشوری و بین‌المللی به منظور حمایت مالی

اقدامات (Actions)

حوزه آموزش

۱. برگزاری دوره‌های توانمندسازی دانشجویان پزشکی با مشارکت کمیته پژوهشی دانشجویان

۲. برگزاری دوره‌های توانمندسازی دستیاران پزشکی اجتماعی
۳. همکاری با سایر مراکز تحقیقاتی و معاونت‌ها به منظور برگزاری کارگاه‌های درون دانشگاهی و برون دانشگاهی
- حوزه پژوهش
۱. تصویب حداقل ۱۰ طرح تحقیقاتی در هر سال
۲. اجرای حداقل ۱۰ پایان نامه در هر سال
۳. پذیرش و اجرای حداقل دو طرح تحقیقاتی سفارشی در هر سال
۴. افزایش تعداد مقالات Pub Med و Scopus و ISI مرتبط با حیطه‌های فعالیت مرکز در ژورنال‌های بین‌المللی توسط اعضاء و پژوهشگران
۵. افزایش تعداد مقالات علمی پژوهشی داخلی توسط اعضاء و پژوهشگران
۶. بکارگیری نتایج حاصل از پژوهش‌های انجام شده جهت حل مشکلات (ترجمان دانش)
۷. هدایت پایان نامه‌های دانشجویان پزشکی و تحصیلات تکمیلی مرتبط به سمت حیطه‌های فعالیت مرکز
۸. تلاش در کسب رتبه علمی پژوهشی مجلات مرکز
۹. تلاش در نمایه شدن مجلات مرکز در سایت های معتبر

حوزه روابط عمومی

۱. راه اندازی و به روز رسانی وب سایت فارسی و انگلیسی مرکز همراه در راستای اهداف و اولویت‌های مرکز
۲. راه اندازی و به روز رسانی وب سایت فارسی و انگلیسی مجله سلامت اجتماعی
۳. راه اندازی و به روز رسانی وب سایت مجله [Social Determinants of Health](#)

حوزه پشتیبانی

۱. توسعه فضای فیزیکی مرکز متناسب با نیروی انسانی
۲. تجهیز سخت افزاری و نرم افزاری مرکز
۳. فراهم نمودن منابع کافی برای اجرای طرح‌ها

پایش برنامه (Monitoring)

۱. تکمیل جدول امتیاز کسب شده احتمالی توسط اعضاء و پژوهشگران مرکز
۲. بررسی عملکرد و امتیاز کسب شده اعضا و پژوهشگران در هر سال و مقایسه آن با سال گذشته